

Blad maskers

van de Bobo

De Bobo leven in het westen van Burkina Faso en aansluitend in een klein deel van Mali. Ze worden beschouwd als de beste landbouwers van West-Afrika. De belangrijkste producten zijn yam, sesam, pinda's, mais, sorghum en tegenwoordig ook veel katoen.

Er bestaat in de Bobo-gemeenschappen een traditioneel wantrouwen tegen overheersers, ze weigeren zich te onderwerpen aan een van buiten opgelegd politiek systeem. De Fransen hebben lang moeten strijden voordat ze hun koloniale systeem hier min of meer konden opleggen. Dat gebeurde eigenlijk pas in 1916 toen met groot militair overwicht (kanonnen en mitrailleurs) de strijd beslecht werd.

Na lange beraadslagingen met de belangrijkste personen van een Bobo-gemeenschap wordt onder leiding van de chef besloten wat er op het land verbouwd gaat worden. Soms worden verkeerde keuzes gemaakt ten nadele van de gemeenschap.

In de regentijd vertrekken de mannen om het land te bewerken, in de dorpen blijven naast vrouwen en kinderen, enkele kunstenaars achter, de smeden en de wevers. De smeden bewerken niet alleen ijzer maar ook hout. De wevers zijn ook vaak de griots, de vertellers van de traditionele culturele- en familieverhalen. De Bobo spreken een taal die Mande genoemd wordt. Ze maken net als de Dogon in Mali gebruik van een Toguna, een mannenpraathuis van ongeveer 1.20 m hoog (afb1). Vrouwen dragen zorg voor het huishouden en de kinderen en het verhandelen van de producten uit de landbouw.

Bladmaskers

De oppergod van de Bobo wordt Wuro genoemd. Hij is in alles aanwezig zowel in materie als in immaterieel leven. Hij is de alwetende en zijn kunnen is niet te vergelijken met een andere god. Hij is ontwerper en schepper van het heelal. Er gaat geen dag voorbij of er wordt geofferd op een van de offeraltaren in het dorp (afb.2). Wuro zelf wordt niet afgebeeld.

Na de volmaakte schepping door Wuro van de aarde heeft hij zich teruggetrokken en zijn zoon Dwo (Do) is degene die de mensen moet helpen als er onbalans is ontstaan in de wereld. Het is Dwo die zich via de gemaskerde dansers, bekleed met bladeren (Masques de Feuilles),

Bron: Etno-linguïstische weergave van het gebied van de Bobo: University of Texas.

Burkina Faso (tot 1984 Opper-Volta) ligt in Afrika en is een Sahelland. Het is bijna zeven keer groter dan Nederland en heeft 16,7 miljoen inwoners (2011).

De Hoofdstad is Ouagadougou.

Er leven 160 etnische groepen zoals Mossi (50%), Fulani of Peul (10%), Lobi (7%), Bobo (7%) en Mandé (7%).

Geloof: 50% islam, 40% animistisch en 10% christen.

Regeringsvorm: republiek met meerpartijensysteem.

Lokale koningen hebben wel aanzien maar geen directe invloed op de politiek.

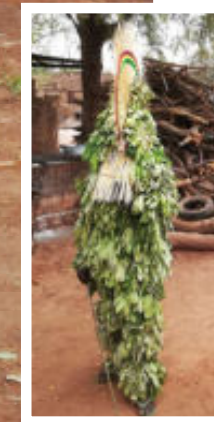
1. Toguna, 'mannenpraathuis' van de Bobo.

2. Eén van de offeraltaren van de Bobo.

3. Een bladmaskerdanser op het festival en gewoon op straat.

tot de mensen richt. Bladmaskerkostuums komen bij meerdere stammen voor zoals de Bwa, Marka Dafing en Senufo. De oorsprong van de Dwo-religie ligt mogelijk bij de Bobo en zou daarna verspreid zijn naar hun oostelijke buren de Bwa. Ook de Marka Dafing, eveneens een Mande sprekende stam, die rond 1600 in de vallei van de Sourou rivier kwam, zou de religie overgenomen hebben. De Dwo-religie is blijven bestaan in westelijk Burkina Faso en kostuums en maskers van bladeren komen nog steeds voor bij festiviteiten in de periode maart tot juni. De gemaskerden (en dus de vertegenwoordigers van de god Dwo) worden als heilig beschouwd en vertegenwoordigen vooral bij de Bwa het nieuwe leven. Ze verschijnen bij initiaties, reinigingsceremonies en soms kort bij begrafenissen, als de overledene zelf bij de groep van de bladmaskerdansers behoorde.

Een precies werk

De dansers verbeelden de afhankelijkheid van de mens van de krachten van de natuur. Het gebruik van verse bladeren symboliseert nieuw leven in de natuur en in de menselijke samenleving. Bladmaskers worden gemaakt als er in maart verse bladeren aan de bomen gekomen zijn. In de vroege ochtend plukken jonge geïnitieerden verse bladeren en takken van de Kariteeboom (*Vitellaria paradoxa*). Deze boom is het symbool van vruchtbaarheid. Helpers pakken de dansers van top tot teen in met tot bundels gemaakte takken.

Maskerfestival in Dédougou, Burkina Faso

Eens in de twee jaar wordt in Dédougou, Burkina Faso, een maskerfestival gehouden. De dansen die uitgevoerd worden, hebben bijna altijd een oude, traditionele oorsprong.

Vorig jaar (2018) vond het 14e Festival International des Arts de Dédougou plaats van 24 februari t/m 23 maart. Er deden 60 dansgroepen aan mee uit vijf landen, Burkina Faso, Ivoorkust, Senegal, Togo en Benin.

Tijdens het maskerfestival wordt het centrum van het kleine stadje Dédougou omgebouwd tot festivalterrein. Enkele straten worden veranderd in een levendige markt met allerlei groentes en fruit, prachtig gekleurde stoffen, kleding en etnografica. Er is een kleine expositie met maskers uit diverse delen van West-Afrika en natuurlijk het festivalterrein

zelf, ongeveer zo groot als twee voetbalvelden, met aan de randen staanplaatsen, stoelen en een kleine tribune. Het terrein bestaat uit zeer stoffige lateriet aarde.

Er is veel belangstelling voor het festival. Zelfs als je geen kaartje voor het festival kunt veroorloven, kun je in de straten en pleintjes van Dédougou toch veel meemaken, want de diverse dansgroepen treden hier ook op. Het lijkt wel of elk zichzelf respecterende stad of dorp van Burkina Faso een afvaardiging naar Dédougou heeft gestuurd.

Zijn wij in het westen gewend dat een liedje of performance slechts enkele minuten duurt (bij DWDD vaak maar een minuut), in Afrika is dat traditioneel anders en het geduld van de westerse mens wordt wel op

de proef gesteld gezien de lengtes van de optredens. Aan de vanuit de tribune gezien achterste rand van het festivalterrein wachten zittend de groepen, elk groep bestaat uit dansers, vaak verkleed in dikke pakken van plantenvezels en maskers, muzikanten en begeleiders. De dansers en muzikanten zijn bijna altijd mannen. Bedenk wel dat dit gebeurt bij een temperatuur van 42 graden.

De groep die aan de beurt is maakt een soort ereronde alvorens het kleurrijke optreden gaat beginnen. Elk optreden van welke stam ook duurt minimaal 25 minuten en loopt vaak uit.

Opkomst en ereronde van de Dogon-dansgroep uit Mali.

Kleurrijke danser van de Bwa of de Bobo.

Guro-danser met Kpan-masker.

Bwa-danser uit Burkina Faso met een plankmasker.

Bovenop komt een soort kam van gedroogd gras (*Loudetia togoensis*). Deze kam wordt *bwosonu* genoemd.

Het is een heel precies werk om de dansers goed ingepakt te krijgen, als de takken te strak aan het lichaam worden gebonden belemmert dat het dansen en als ze te los zitten, zakken ze uit model en van het lichaam.

De dans

Begin maart, brengen de bewoners in de dorpen bezoekers aan de chieft en de Dwo priester en offeren daarna bij de heiligdommen van Dwo en de voorouder-altaren.

Na dit offeren verschijnen de mannen uit het oosten in processie als vreemde wezens bedekt met bladeren uit de 'brousse'. Zij vormen het centrum van hun religieuze systeem.

De dansers mogen gedurende de dag niet praten, eten noch drinken.

Het dansen bestaat uit snel met vooral de voeten bewegen en een beetje met de armen, en af en toe een sprong draaiend tegen de klok in. Het symboliseert de schepping van de aarde door Wuro uit een homp klei.

Bij zonsondergang wordt het dorp in westelijke richting verlaten. De mannen haasten zich uit het zicht van het dorp en daar worden alle onderdelen van het kostuum verbrand.

Kinderen

Vermeldingswaardig is dat in de dorpen de allereerste bladmaskers in het nieuwe seizoen gedragen worden door kinderen van 6 tot 8 jaar.

Een buffelmasker van de Bwa of de Bobo, Burkina Faso.

Deze gewoonte gaat teug naar de mythe dat Wuro voor het eerst verschenen is aan een kind.

Andere maskers

Er zijn ook andere bladmaskers bij de Bobo in gebruik, de *birewa sowiye*. Deze worden gebruikt om de gemeenschap en het dorp te 'reinigen', zoals het vereffenen van de fouten die gemaakt zijn tegen de natuur of de religie. Het hoofd van dit masker is gemaakt van de bladeren van de Saxada (*Guiera senegalensis*). Het lijf wordt gemaakt van de takken met bladeren van de West Afrikaanse Mahony boom (*Meliaceae kbaya*), en de armen en benen weer van de Saxada. Dit soort maskers hebben geen kam.

Naast deze bladmaskers worden ook kostuums gebruikt in vele kleuren en vormen, vroeger gemaakt van plantaardige vezels en natuurlijke kleurstoffen (rood, wit en zwart), met prachtige houten maskers, voorstellende mensen en dieren.

guusvandenb@gmail.com

Bronnen

- Moal, G. Le (2008). *Masques Bobo, Vie, Formes et Couleurs*. Paris: Biro
- Manson, K. en Knight, J. (2011). *Bradt Guide Burkina Faso* Connecticut: The Globe Pequot Press Inc.
- Herreman, F. (1995). *Material Differences, Art and Identity in Afrika*. New York: Museum of African Art
- Bossema, W. (18 maart 1995). De verborgen cultuur van Burkina Faso. *Volkskrant*
- Roy, C.D. & Wheelock, T. G.B. (2007) *Land of the flying masks, art and culture in Burkina Fao*. London: Prestel
- Visser, J. (2018). Maskers van de Baule zijn 'a beauty of African art'. *Tribale Kunst en Cultuur*, jaargang 6, zomer 2018, nr. 2
- Vogel, S. M. (1997). Baule: *African Art, Western Eyes*. New Haven: Yale University

BECKER ANTIQUES
SINCE 1969

Celebrating 50 years!

Baule Carved Wood Figural Ceremonial Staff
Long 112 cm.
Provenance: The property of Gordon B. Lankton

beckerantiques.com
mail@beckerantiques.com
Tel.: 0031 (0) 20 6629865
Mob.: 0031 (0) 644 634 971

Specialist in
Asian Art | Furniture
African Art | Antiques
Since 1969